
De legende van Djajabaja

door Dr. F. de Bruyn, Uitgeverij Spoor 1952

Voorwoord

In de Pralambang (voorspelling) van Djajabaja, wordt door de vorst van het rijk Daha (Kediri) de geschiedenis van Java voorspeld. Volgens sommige schrijvers zou Djajabaja omstreeks het jaar 800 van de Javaanse jaartelling hebben geleefd, dus omstreeks 900 AD. Anderen menen echter dat hij ongeveer honderd jaar later heeft geleefd. Raffles, Winter, Den Hollander, Wiselius en anderen hebben al vele jaren geleden de inhoud der legende uit oude handschriften bestudeerd en gepubliceerd. De verschillende handschriften stemmen niet geheel met elkander overeen.

Deze legende voorspelt de geschiedenis van Java na het leven van Djajabaja. Zij heeft diep wortel geschoten in de volksziel op Java en dat geldt niet alleen voor Javanen, maar ook voor Soendanezen en Madoerezen. Verschillende schrijvers zijn van mening, dat de Djajabaja legende pas tussen het jaar 1744 en 1755 op schrift moet zijn gesteld, nadat zij in overeenstemming was gebracht, met wat er toen van de geschiedenis van Java was opgetekend. Maar in 1828 moet een nieuwe onbekende schrijver op die legende het eerste verbeterblad en verlengstuk hebben uitgegeven, dat later door vele anderen gevolgd is, vooral na de Eerste Wereldoorlog, toen de communist Tan Malakka en in navolging van hem ook vele anderen uit de legende politieke munt probeerden te slaan. De schrijver van 1828 heeft echter de grootste aanvulling gegeven op de toekomstige geschiedenis van Java, die vanaf dat moment niet bijster met de werkelijkheid overeenstemt.

Haar grote politieke betekenis heeft de legende vooral te danken aan het feit, dat Djajabaja tweemaal de komst van de Rechtvaardige Vorst, de Ratoe Adil voorspelt. De eerste Ratoe Adil zal Si Tandjoeng Poetih (de witte Tandjoeng bloem) zijn, terwijl ongeveer 100 jaren later de tweede Ratoe Adil, Eroe Tjakra (de Bekwame Lans) zal optreden. Beiden zullen een einde maken aan een tijd van grote chaos, rechteloosheid, ellende en armoede.

Om dit onverwoestbare geloof in de Ratoe Adil beter te begrijpen, moet men er zich wel rekenschap van geven, dat de lagere volksklassen op Java in het verleden onder de regering van hun eigen vorsten zeer zwaar te verduren hadden, niet alleen als gevolg van de oorlogen die telkens onder de grote en kleinere potentatjes van Java werden gevoerd, maar ook als gevolg van de zware belastingdruk en de knevelarijen door vorst en ambtenaren, waaraan zij waren blootgesteld. Anderzijds heeft het banditisme door de eeuwen heen een intrigerend deel uitgemaakt van het volksleven op Java. Krachtig beteugeld, maar nimmer volkomen uitgeroeid, zodat het in latente vorm bleef voortbestaan.

Maar door de eeuwen heen hebben zich perioden in de geschiedenis van Java voorgedaan, waarin veelal als een gevolg van zware belastingdruk, misoogst, oorlog enz. het aantal badjigans zo groot werd, dat zij zich in benden konden verenigen en brandstichtend, plunderend en moordend het land doortrokken. En wanneer dan de toestand voor de bevolking ondragelijk wordt, wanneer zoals de legende het uitdrukt "de regering niet deugt en het lijkt alsof de duivels regeren", dan droomt de naar rust snakkende kampong-bevolking van betere tijden, van de komst van de Ratoe Adils, van Si Tandjoeng Poetih of van Eroe Tjakra, figuren wier karakter zo treffend getekend is in de Pralambang van Djajabaja.

Men moet echter niet denken, dat aan de Ratoe Adil gedachte verwante denkbeelden niet elders in de archipel worden aangetroffen. Men treft dergelijke bewegingen ook aan onder de veel primitievere volken van Indonesie en op Nieuw Guinea. Daartoe behoort bijvoorbeeld de Njoelie-beweging van de Zuider- en Ooster-afdeling van Borneo, die grote zuigkracht heeft onder de Lawangan- en Maanjan Dajaks. Ook hier berust de beweging op oeroude legenden en overleveringen.

In de eerste plaats is daar de legende van Samarikoeng, de vorst van het Zielenland, waar de voorouders, de Gaibs wonen, die hij in zijn ban weet te houden door de wondervolle tovermuziek van zijn trom en fluit. Dan is daar de legende van de reus Ajoes Kakah Gadjah, die telkens weer opnieuw op sneltocht gaat om de zielen van de voorouders uit gevangenschap te bevrijden, waarin zij door Samarikoeng en zijn tovermuziek worden gehouden. Want als de bevrijde Gaibs van de berg Loeang naar de bewoonde oorden zullen afdalen, zal de heilstaat ontstaan, zonder ziekten, zonder zorg voor het dagelijks brood, zonder honger en gebrek. Maar telkens keert de reus onverrichter zake terug, machteloos gemaakt door de smeltende muziek van Samarikoeng. Eens zal hij echter met de kop van Samarikoeng terugkeren. Dan zullen ook de legendarische helden uit het Zielenland naar de vlakte afdalen, ook Andjang Moeroeng met zijn broeders, de Radja Kapek, die volgens de derde overlevering zich eeuwen geleden vrij hadden gevochten van de overheersing van de Javaanse vorst Oedang Djawa. Ook hier ontbreekt dus niet het nationalitische element, dat men in al dergelijke legenden terug vindt, ook bij de Manseren Mangoendi legende op de Noordkust van Nieuw Guinea en de Marxian Rule van de Salomons-eilanden, de grote eilandengroep ten Zuidoosten van Nieuw Guinea. Allen houden zij de belofte in van de komst van een heilstijdperk. Die bewegingen leven meestal op in tijden van politieke en/of economische onrust, waarbij niet meer mag worden vergeten, dat de primitieve volken door veelvuldige oogstmislukkingen herhaaldelijk op de rand van de hongersnood balanceren. Zo kwam het, dat onder de Japanse bezetting de Margoendi-beweging herhaaldelijk oplaaide op Nieuw Guinea, die dan vaak op zeer wreedaardige wijze door de Japanners werd onderdrukt.

Intussen vertoont de toestand op Java thans veel overeenkomst met de situatie, die in de Djajabaja-legende beschreven wordt aan de vooravond van de komst van de Ratoe Adil en de mogelijkheid is zeker niet uitgesloten, dat de Ratoe Adil-beweging in een niet al te verre toekomst weer op zal laaien. Men vergete niet, dat in iedere cultuur, die de wereldgeschiedenis gekend heeft en bij ieder volk profetieën, die bovendien door hun hoge ouderdom een reuk van heiligheid hebben gekregen, vaak diep wortelden in de volksziel en door hun suggestieve kracht meermalen grote invloed hebben gehad op de loop van de geschiedenis.

De inhoud van de Pralambang van Djajabaja

Djajabaja, de vorst van Daha, was een Boeddhistische heerser, die later tot de Islam overging. Hij heette een reïncarnatie te zijn van de god Batara Vishnoe en aan hem wordt de bouw toegeschreven van de bekende Panataran-tempel in Kediri. Op zekere dag, zo luidt het in de Pralambang, kreeg Djajabaja bezoek van een heilig man uit Ngroem (Constantinopel), Moelana Ali Sjamsoedin genaamd. Deze openbaarde hem de inhoud van het heilige boek, de Kitab Moesarar, waarin de geschiedenis van Java wordt voorspeld.

Van hem vernam Djajabaja, dat na zijn dood nog twee geslachten van zijn huis over Daha zullen regeren en dat dan zijn rijk in vier delen uiteen zal vallen. Daarna deelde de heilig man hem alles mede over het verloop der zeven tijdperken van de geschiedenis van Java. De inhoud van het heilige boek mocht echter niet worden geopenbaard daar anders bovenzinnelijke en aardse machten de loop der geschiedenis opzettelijk zouden kunnen verstoren. Djajabaja bewaarde dan ook zeer zorgvuldig het geheim van de Pralambang of voorspelling.

Op zekere dag bezocht Djajabaja, die toen reeds tot de nieuwe godsdienst was overgegaan, samen met zijn lievelingszoon de vorst Pegandongan een Boeddhistische kluizenaar Soebrita, die op de berg Pandan woonde en waarmede Djajabaja jaren lang in nauw geestelijk contact had geleefd. Toen zij bij Soebrita waren aangekomen, riep deze een dienstmaagd, Njai Endang, om de vorst de nodige verversingen aan te bieden en hem te onthalen. De maagd verscheen met een etensblad, dat zij op het hoofd droeg en waarop zeven verschillende zaken voorkwamen, zoals pitrah (rijstmaatje) met bloed, een koekje van kleefrijst, een peperhuisje van melati-bloemen, enz. "Dit heer", zei Soebrita, "is waarop ik Uwe Majesteit onthaal".

Daarop ontstak Djajabaja in woede. Hij trok zijn kris en doodde de kluizenaar en diens dienstmaagd. Ontsteld door deze schijnbaar waanzinnige daad, nam daarop zijn gevolg de vlucht en zwijgend keerde Djajabaja vergezeld van zijn zoon naar zijn paleis terug. Daar aangekomen richtte hij het woord tot Pegandongan en zeide: "Weet mijn geliefde zoon, dat de kluizenaar die gij door mijn hand hebt zien sterven, mijn geliefde leraar Moelana Ali Sjamsoedin diep heeft beledigd. Toen beiden nog jong waren, heeft hij aan Soebrita de inhoud van de Kitab Moesarar geopenbaard. Wat mij op de schaal werd aangeboden, waren de symbolische voorstellingen van de komende rijken op Java uit de Kitab Moesarar. Door dit te openbaren in tegenwoordigheid van al mijn volgelingen, heeft hij dat boek ontheiligd en de dood verdiend".

Daarna gaf Djajabaja een uitvoerige opsomming van de rijken, die in de toekomst op Java zullen ontstaan en ondergaan en verstrekke hij aan zijn lievelingszoon een uiteenzetting van de symbolische voorstellingen, die hem door de dienstmaagd waren aangeboden. Zo voorspelt hij onder meer de opkomst en ondergang van het Rijk van Modjopait, dat tachtig jaar zal bestaan in het "Tijdperk der Goddelijke Vorsten", waarin het volk zijn belasting in pijis, koperen munten, zal opbrengen. Dat tijdperk wordt gesymboliseerd door het koekje van kleefrijst, dat zich op het dienblad van de dienstmaagd Njai Endang bevond.

Het heeft geen zin om de symboliek van de zeven historische tijdperken, die in de voorspelling worden vermeld, hier uitvoerig uiteen te zetten. Van betekenis zijn de omstreeks 1828 aan de legende toegevoegde voorspellingen en voorts de tijdstippen waarop volgens de voorspelling de beide Ratoe Adils zullen optreden. De verschillende handschriften stemmen

wel overeen ten aanzien van het feit, dat beide Ratoe Adils, eerst Si Tandjoeng Poetih en honderd jaar later Eroe Tjakra, zullen optreden. Maar over het tijdstip zegt de legende, dat zij zullen komen als "slechte mensen onophoudelijk straatroof plegen". Dit zijn verstokte bandieten.

Maar nu is het einde van het rijk nabij en zal aan de ondraaglijke toestanden een eind komen. Zon- en maan-eclipsen, regen, wind, aardbevingen, windhozen en asregens zullen ontstaan." En dan mijn zoon Pegandongan, zal Si Tandjoeng Poetih verschijnen".

"Zo zullen aan het eind van het tijdperk Sangkara volgens de voorspelling betreffende de geschiedenis van Java", aldus Djajabaja, "Gods toorn en zware rampen over Java komen. Mensen kunnen niet meer rustig in hun huizen wonen en zij zwerven rond langs wegen en marktpleinen. De groten zijn wreed en de kleinen zijn slecht. De waarheid is verdwenen en men spreekt slechts leugentaal. Men vindt geen oprechte lieden meer en velen zijn beducht om tot armoede te vervallen. Ook verliezen de vrouwen alle schaamte. De rechtspraak van de vorst is onzeker, weifelend en niet streng genoeg. Reeds is er een menigte gouden krissen, buffels, koeien, kalveren, pieken en dolken opgebracht. Het geld en de vreemde munten worden het land uitgevoerd en als de oorlogstijd is aangebroken, vindt men niets meer, want het gewas is mislukt en de akkers zijn overstroomd."

Maar het optreden van Si Tandjoeng Poetih verandert dat alles. "Want hij is een vorst met een rein hart. Zijn afkomst is uit Mekkah en hijzelf is een afstammeling van een der wali's Gods. Zijn naam als vorst zal Raden Amessan zijn, en zijn macht zal zich over de ganse aarde uitstrekken. Nu zal er geen boosheid meer zijn en alle mensen zullen als een grote familie zijn.

Die goetdierende vorst zal slechts verlangen het volk voor te gaan in het aanroepen van Gods naam, maar niet om legers aan te voeren. Want God alleen zal als strijder optreden. Nu zal het recht zijn beloop hebben, maar ook wordt er vergiffenis en genade geschonken en de vorst zal rechtvaardig en lankmoedig zijn. Hij zal de goederen die de bevolking hem als schatting of belasting aanbiedt, weigeren aan te nemen. Want zijn streven is niet om schatten te verzamelen, doch om de belangen van zijn onderdanen te behartigen. De belasting zal een dinar (fl. 5 a fl. 6) bedragen en om dat te symboliseren werd mij op de berg Padan door Njai Endang een peperhuisje met tandjoeng bloemen aangeboden, terwijl deze vrouw zelf een symbool is van het voorafgaande tijdperk van algemene verwording. Maar daar komt nu een einde aan en algemene welvaart zal weer ontstaan en het volk zal tevreden zijn. Want het zal geen moeite hebben om voedsel en kleren te verkrijgen, daar kleren en goud goedkoop zullen zijn, terwijl veel goud van de overwal het land binnen zal stromen. Bedrog heeft niet meer plaats en zonder dat er kampong-patrouilles worden gelopen, vinden er toch geen diefstallen meer plaats. Toch verdwijnen de dieven niet door enig tovermiddel, maar omdat zij door de priestervorst getuchtigd worden. Want hij is ontzagwekkend en iedereen is voor hem bevreesd.

Bovendien zal hij die slecht is door iedereen gemeden worden. Daardoor verdwijnen de straatrovers. De dobbelaars hebben geen geluk bij het spel en de boosaardigen vluchten naar het woud. Maar tenslotte zullen zij naar de moskee komen, getroffen door de vloek van de Allerhoogste en de wraak Gods vrezende zullen zij zich bekeren."

In het huis van Si Tandjoeng Poetih treft men geen schatten aan. Want groot is zijn mildheid en gunstbetoon aan het volk, ja aan alle mensen op aarde. Bedelaars zijn er niet meer, want Si

Tandjoeng Poetih heeft hen allen bijeengebracht om hun voedsel, kleren en onderdak te verstrekken. Zo komt het dat allen gaarne zijn bevelen opvolgen en iedereen hem bemint. Geen kostbare uitgaven zullen bij zijn troonsbestijging worden gedaan en hijzelf is behoeftig. Hij zal ook niet plotseling tot vorst worden aangesteld, want eerst geschiedt dat door God in het geheim, terwijl ook daarna vele bezwaren en hinderpalen te overwinnen zijn omdat een groot deel van het volk nog geen kennis draagt van Gods wil. Nu zal er niets gebeuren dat kwaad is: overal heerst vrede en rust. Mocht er nog ergens verzet zijn, dan wordt dat door occulte maatregelen tegen gegaan.

Honderd jaar na het optreden van Si Tandjoeng Poetih zal weer dezelfde noodtoestand op Java ontstaan, waaraan door de komst van de tweede Ratoe Adil Eroe Tjakra, die onder de naam Asmarin Kikin zal optreden, een einde worden gemaakt. Ook zal hij een prietervorst en een afstammeling van de wali's zijn. Java zal weer welvarend worden, er zal weinig belasting worden geheven en alle ambtenaren zullen voor hem beven. Maar om zijn goetierendheid zal iedereen tot hem spreken als tot een vader en moeder. Niemand van het volk zal gebrek lijden, omdat de vorst zeer mild is en bij dag en bij nacht aalmoezen geeft. Ook zal hij weigeren schatten te verzamelen of van iemand geld aan te nemen. Ook zal er geen leugentaal worden gesproken en niemand zal valse getuigenissen afleggen. De rovers zullen zowel bij dag als bij nacht verdwijnen. Want zij allen zullen zich bekeren tot God.

Zo zal de wil der Allerhoogsten zijn en al de vorsten van de overwal zullen zich voor hem komen neerbuigen, niet omdat zij in de oorlog onderworpen zijn geworden, maar om hem vrijwillig de opbrengst van hun land als schatting aan te bieden. Die opbrengst zal verdeeld worden onder het volk, en in plaats van gebrek zal er overvloed zijn".

Tegen het eind van de geschiedenis van Java, aan het slot van het tijdperk Soemendi Adisati, zal weer een tijdperk van verwarring ontstaan. Er zal geen vorst meer zijn, maar het land wordt geregeerd door verschillende regenten, die zich zelfstandig hebben gemaakt, zodat het land sterk in zichzelf is verdeeld. Dat hoort de koning van Noeswa Pringgi, een eiland bezuiden Java en omstreeks 2100 AJ wordt heel Java door Pringgi veroverd en het zal dan met harde hand door de overheersers worden bestuurd. Eenmaal per jaar keert de vorst naar huis terug en zal hij een groot aantal gezinnen als slaven bij wijze van schatting mede nemen.

Totdat het machtige Ngroem ingrijpt en Java te hulp komt. De Patih van Ngroem zal naar Java komen met 2000 schepen en 400.000 man. Nauwkeurig worden de operaties van de daarop volgende invasie en veldtocht beschreven, waarbij het volk van Pringgi verslagen wordt. Dan stelt de Patih van Ngroem Praboe Asmarengkoeng tot vorst aan, die daarop zijn kraton (regeringszetel) te Kediri vestigen zal. De welvaart keert weder op Java terug. Honderd jaar na deze gebeurtenissen vergaat de wereld. Dat is het einde van de vele verbeterblaadjes die in de 20e eeuw aan de legende zijn toegevoegd. Welk land heeft Djajabaja eigenlijk met Pringgi bedoeld? Vermoedelijk Australie of wellicht Nieuw-Zeeland. Er zijn tal van aanwijzingen, dat er al vele eeuwen geleden verbindingen hebben bestaan met Nieuw Guinea en de Torres Straat. Met Pringgi kan dan ook moeilijk iets anders zijn bedoeld dan Australie. Overigens eindigt met de verovering van Java en het optreden van de Patih van Ngroem in alle handschriften de voorspelling van Djajabaja. Er werd iets langer stil gestaan bij het gedeelte waarin een schildering wordt gegeven van de Ratoe Adil figuur en van de heilstaat die door hem in het leven geroepen wordt. Die heilstaat beperkt zich niet tot Java, maar omvat de hele wereld. Want er staat van de Ratoe Adil Si Tandjoeng Poetih geschreven: "dat zijn macht zich zal uitstrekken over de hele aarde.

Veel in de heilstaat gedachte van de Ratoe Adil doet denken aan de zelfs in Rusland nog niet verwezenlijkte communistische heiltoestand, die door de wereldrevolutie ook een universeel karakter zal dragen. De communistische beginselen slaan echter op Java lang niet zo gemakkelijk aan als de Ratoe Adil gedachte, daar de marxistisch-communistische leerstellingen voor de gewone dessaman slechts klanken zijn. Bovendien is de priester vorst gedachte onverenigbaar met de godsdienstige ethiek van de Islam, waarmede de legende doordrenkt is. Wat niet wegneemt, dat zoals wij zullen zien, de communisten en anderen succesvol gebruik van de legende hebben gemaakt bij hun propaganda.

De pralambang oefent ook een veel grotere zuigkracht uit op de grote massa dan de pantja sila. Deze pantja sila, die op dezelfde wijze als de ideologie van de Groter Oost Azie gedachte der Japanners, de zogenaamde Bandjododai, ook in 5 punten is samengevat, propageert de beginselen van nationalisme; inter-nationalisme en menselijkheid; overleg en democratie; sociale rechtvaardigheid en geloof aan God. Die ideologie van Soekarno, met haar begrippen als inter-nationalistische menselijkheid, sociale rechtvaardigheid en democratie, die onder de huidige omstandigheden van sociale onrusten terreur, slechts klanken zonder inhoud voor de massa zijn, gaat langs haar heen. Vandaar dat Soekarno in zijn rede van 1 juni 1945 over de pantja sila ideologie niet verzuimt er ook de Ratoe Adil gedachte bij te halen, daar de massa hardnekkig in de Djajabaja voorspellingen gelooft. Want, zegt men, wat Djajabaja in het verleden heeft voorspeld is toch uitgekomen. Waarom zou de rest dan niet uitkomen?

Iedere propaganda gaat dan ook uit van dat beginsel en vangt aan met voorspellingen die al verwezenlijkt zijn. Een van de bekendste en laatste verbeterblaadjes die uit 10 punten bestaat, begint dan ook met in orakeltaal de invasie der Japanners te beschrijven, hun nederlagen in de Pacific, de atoombom "het natuurverschijnsel dat men zal zien oplichten en dat ons als een djamoer pajoeng (een zonnenscherm in de vorm van een paddestoel) zal overschaduwten. Allemaal feiten die dus gebeurd zijn.

Daarna volgen voorspellingen over de gebeurtenissen na de soevereiniteits-overdracht. Dan zouden de Amerikanen ingrijpen en zouden de Nederlanders binnen twee jaar weer in Indonesie aan de macht komen. Maar van dat laatste is niets uitgekomen en niets van dat alles staat in de oorspronkelijke Djajabaja-legende.

Maar is het zo verwonderlijk dat de Javaan zo vast in dergelijke profetieën gelooft. Heeft Israel dan niet zijn profeten gehad die de komst van de Messias voorspeld hebben? Waarom zou het Javaanse volk dan niet zijn profeten kunnen hebben? Wie kan echter uitmaken wie de valse profeten zijn, en wie de echte?

Dr. F.de Bruyn